herpy

FIRBEN

Perlefirben

Timon lepidus

Timon lepidus er et af Europas største firben: kraftigt, dagaktivt og grønt med blå øjepletter på flankerne, fra Den Iberiske Halvø, Sydfrankrig og det nordvestligste Italien. Det bliver 40-70 cm, er nysgerrigt og kan blive tamt, men kræver et stort terrarie, kraftig varme og UVB, en kølig vinterhvile og gerne et udendørs terrarie om sommeren.

Familie: Lacertidae Engelsk: Eyed Lizard Tidligere navn: *Lacerta lepida* Udgivet 17. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**40-70 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**10-25 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Klippeboende, jordboende og gravende**
Biotop	**Klippeterræn og tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H til 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Hotspot	**35-50 °C**
Temperatur, nat	**15-20 °C**
Luftfugtighed	**35-75 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**8-12 °C** 8-10 uger
Kost	**Insekter, frugt og hvirveldyr**
Holdes	**Enkeltvis, parvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**12-34 mdr.**
Kuldstørrelse	**5-24 æg**
Kuld pr. år	**1-3**
Inkubation	**75-100 dage** ved 26-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten er ikke opført i CITES eller i EU's bilag A-D og står ikke på den danske liste over dyr, som private ikke må holde (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015). Køb kun opdrættede dyr, og spørg sælger om dokumentation for herkomsten.

Om arten

Timon lepidus hører til de største firben i Europa. Kroppen er tung og dyb, hovedet kraftigt, benene stærke med lange, krumme kløer, og halsbåndet er savtakket. Hannen har et bredere og tungere hoved og kraftigere kæber end hunnen. Grundfarven er oftest grøn, men kan være grå eller brunlig, især på hoved og hale, og over den ligger sorte prikker, der kan danne et mønster af sammenhængende rosetter. Langs flankerne sidder blå øjepletter, som er størst og klarest hos hannen. Undersiden er gullig eller grønlig.

Voksne dyr er 40-70 cm i alt, og omkring to tredjedele af længden er hale. Hannerne bliver typisk 55-70 cm og hunnerne omkring 45 cm. Angivelser på 80-90 cm gælder enkelte, meget store hanner, og de fleste dyr bliver ikke meget længere end 60 cm. Nyklækkede unger er 4-5 cm uden hale og 8-9 cm i alt, grå til olivenbrune med lyse, sortkantede pletter. De får de

grønne og blå farver i løbet af det første halve år. Fuld voksenstørrelse tager mindst to år.

Der skelnes mellem tre underarter: *T. l. lepidus*, *T. l. ibericus* i den nordvestlige del af Den Iberiske Halvø og den lille ø-form *T. l. oteroi*. Bestanden i Sierra Nevada og det sydøstlige Spanien regnes i dag for en selvstændig art, *Timon nevadensis*, og de nordafrikanske former er arterne *Timon tangitanus* og *Timon pater*. De næsten sorte dyr i handlen er en farveform af *T. lepidus*. Arten blev tidligere ført som *Lacerta lepida*, og ældre litteratur bruger det navn.

T. lepidus er nysgerrig og lærer sin holder at kende. Dyr, der er vant til mennesker, tager føde fra en pincet og kravler op på en hånd. I et udendørs terrarie er de samme dyr ofte sky og trækker sig, så snart nogen nærmer sig. Bid kan være kraftige, fordi kæberne er stærke, men aggressiv adfærd over for holderen er sjælden. Hunnerne bryder sig ikke om at blive taget op i parringstiden.

Udbredelse og levested

Timon lepidus lever på Den Iberiske Halvø, i Spanien, Portugal og Gibraltar, og desuden pletvis i Andorra, det sydlige Frankrig og det yderste nordvest af Italien. Typelokaliteten er Montpellier i Sydfrankrig. *T. l. ibericus* findes i det nordvestlige Spanien og det nordlige Portugal, og *T. l. oteroi* kun på øen Sálvora ud for Galiciens kyst.

Arten lever fra havets niveau og op i bjergene, men er sjælden højt oppe. Bestanden i Sierra Nevada og det sydøstlige Spanien hører i dag til *Timon nevadensis*.

> **Oprindelig udbredelse:** Spanien, Portugal, Gibraltar, Andorra, Frankrig og Italien.

LEVESTED

Timon lepidus lever i tørre, buskede egne: åben skov og krat, gamle oliven- og vinmarker, stenede skråninger og åbne, sandede pletter. Den holder sig mest på jorden, men klatrer godt på klipper og i træer. Den graver selv huller og bruger gerne forladte kaninhuller som skjul og rede.

Klimaet er middelhavspræget til kontinentalt, med varme, tørre somre og kølige til kolde vintre, så dyrene går i vinterhvile fra efteråret til det tidlige forår. Om sommeren soler de sig i flere timer, ofte på sten eller langs veje, og jager mellem buskene. Aktive dyr har en kropstemperatur omkring 28-30 °C.

Føden er især store insekter, mest biller, samt edderkopper og snegle. Arten tager også æg og unger fra fuglereder og af og til firben, små slanger, frøer og små pattedyr. Især i tørre egne æder den også bær og andre planter. Parringen sker i det sene forår, og hunnen lægger æggene i juni og juli i løs, fugtig jord under sten og træ eller i løv. Hunner i tørre egne lægger færre og større æg.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr eller et par skal have et terrarie på mindst 120 × 60 × 60 cm (længde × bredde × højde). Et terrarie under 90 cm i længden er for lille, for arten er aktiv og bruger hele gulvet. En han med flere hunner skal have mere plads. Terrariet bygges ofte af træ, som holder bedre på varmen end glas, og det skal have god ventilation og frontåbning.

Indret med klippepartier og sten, som dyrene kan klatre op på og sole sig på, og med sprækker til skjul. Alle tunge sten skal stå helt fast, for dyrene graver og vælter alt, der ikke er sikret. Tykke grene giver ekstra klatreflade. Bunden er en blanding af sand og jord, mindst 10 cm dyb, så dyrene kan grave. Fjern ekskrementer og foderrester dagligt, og skift hele bunden hver 3-4 måned.

Sæt en lukket plastbeholder på omkring 30 × 15 × 10 cm med fugtig jord i terrariet, og skær et hul i siden. Den bruges som kølig, fugtig hule, og hunnerne lægger deres æg i den. Hold jorden fugtig, men ikke våd.

Arten egner sig til et udendørs terrarie i Danmark om sommeren, og det giver dyrene sol, bevægelse og en naturlig årsrytme. Et udendørs terrarie skal være sikret mod flugt og rovdyr: brug kraftigt trådnet med en maskevidde på højst 12 mm på alle sider, også i bunden, og grav kanten mindst 15 cm ned. Der skal være et overdækket, tørt skjul mod regn og kulde, en solrig del med sten og skygge andre steder. Dyrene kan stå ude fra april-maj til september-oktober og tages ind, når efteråret bliver koldt og vådt. Nettet tjekkes for huller og løse hjørner, før dyrene sættes ud.

TEMPERATUR

Solpladsen skal have en overfladetemperatur på 35-50 °C, målt med et infrarødt termometer; angivelserne svinger fra omkring 35 °C til næsten 50 °C. Den kølige ende af terrariet er 21-29 °C. Brug en halogenspot eller en kviksølvdamplampe, som giver både varme og UVB, og sæt solpladsen i den ene ende, så dyret kan vælge. Varmen slukkes om natten, og temperaturen falder til 15-20 °C.

T. lepidus kommer fra et område med kolde vintre, og vinterhvile er naturlig. Den er ikke strengt nødvendig, men anbefales, især hvis dyrene skal yngle. Kun raske dyr i god form skal i vinterhvile; syge, undervægtige og nyerhvervede dyr holdes vågne og fodrede (se temaet om vinterhvile).

Forløbet begynder i midten af oktober til midten af november. Fodringen stoppes 2-3 uger før hvilen, og temperaturen holdes over 13 °C i mindst to uger efter sidste måltid, så tarmen bliver tom. Imens forkortes lyset til omkring 8 timer, og til sidst slukkes varme og UVB. Dyrene hviler derefter i en lufthullet plastbeholder med nogle centimeter jord, der står køligt og frostfrit ved 8-12 °C, eller i et køligt rum, der om dagen er op til 15 °C og om natten 8-10 °C. Hvilen varer 8-10 uger, typisk december og januar. Dyrene æder ikke, men skal have adgang til vand. Vej dem og se til dem hver anden uge, og afbryd hvilen, hvis et dyr taber sig tydeligt.

Efter hvilen sættes dyrene tilbage i terrariet med lys, men den første uge uden varmelampe. Derefter tændes varmen, og efter nogle dage tilbydes føde. Længere dage og sprøjtning om morgenen sætter parringen i gang.

Læs mere: Lys og UVB Læs mere: Varme og temperatur

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luften i terrariet skal være forholdsvis tør, 35-75 % fra den varme til den fugtige ende, men dyrene skal altid have adgang til en fugtig hule. Hold bunden tør øverst og fugtig længere nede, og vand den, når den tørrer ud. Den lukkede beholder med fugtig jord er dyrenes fugtige skjul. Mål med to hygrometre, det ene inde i hulen.

Om foråret sprøjtes terrariet hver morgen, og det hjælper til at sætte parringen i gang. Stil en lav skål med frisk vand. Dyrene drikker ikke ofte, men skålen skal altid være fyldt, og bange dyr flygter gerne ned i vandet. Skift vandet ofte, og rengør skålen jævnligt.

LYS OG UVB

Timon lepidus er dagaktiv og soler sig flere timer om dagen, så den skal have meget lys og kraftig UVB. Brug et T5 HO-rør på 10-12 % i et armatur med reflektor over solpladsen eller en kviksølvdamplampe, som giver både varme og UVB. Med et T5 HO-rør inde i terrariet er afstanden til solpladsen 43-46 cm og gennem net 33-38 cm. Arten hører til Ferguson-zone 3. Skift rørene efter producentens anvisning, typisk hvert år. Glas og plast stopper UVB, så sol gennem en rude giver ingen UVB.

Et kraftigt dagslys på omkring 6.500 K, fx LED-bånd, giver et lyst terrarie, og meget lys og UVB er nødvendigt for at få de grønne og blå farver frem.

Lysets længde følger årstiden: omkring 14-15 timer om sommeren, 10 timer forår og efterår og 8-10 timer om vinteren og op til vinterhvilen. Brug et tænd-sluk-ur.

FODER

Timon lepidus lever mest af insekter, men æder også frugt og andre planter. Giv en varieret kost af fårekyllinger, græshopper, kakerlakker, melorme, zophobas og andre store insekter. Fodr insekterne godt med grønt, grøntsager og frugt i mindst et døgn, før de gives. Af og til kan der gives frugt som bær, figner eller vindruer. En nyfødt mus kan gives en sjælden gang, og drægtige hunner har gavn af en lille mus én gang om ugen, fordi den dækker deres store kalkbehov.

Voksne dyr fodres 3-4 gange om ugen, og unger hver dag eller hver anden dag. Giv så meget, de vil æde. Dyrene tager gerne føde fra en pincet. Overvægt er sjælden hos arten, men undgå at fede dyrene op med meget proteinrigt foder.

Støv insekterne med kalk ved hver fodring (med D3, hvis dyrene ikke får UVB), og giv et multivitaminpræparat en gang om ugen. Fodringen stoppes før vinterhvilen.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Timon lepidus er klog og nysgerrig. Den lærer hurtigt sin holder at kende, tigger om føde og tager imod den fra en hånd eller en pincet. Giv et nyt dyr et par uger i fred, og tilbyd derefter føde fra hånden uden at gribe efter det. Lad dyret selv kravle op på hånden, for et dyr, der holdes fast, bliver stresset og kan bide. Et tamt dyr får man lettest ved at købe en opdrættet unge.

Kæberne er stærke, og et bid kan give blødende sår, men dyret bider sjældent uden grund. Hannen er territorial. Hold aldrig to hanner sammen, for de kæmper alvorligt. En han kan holdes med en eller flere hunner, men se efter mobning, og skil dyrene ad, hvis det er nødvendigt. Under parringen holder hannen fast i hunnen med munden, og det kan give skrammer og en tabt hale, som vokser ud igen.

Nogle dyr forbliver sky og stresses let af forstyrrelser og af at blive taget op. Hold faste rutiner, og håndtér ikke mere end nødvendigt. Vask hænder efter kontakt med dyr og terrarie, for krybdyr kan bære *Salmonella*. I et udendørs terrarie er dyrene sky, og det er normalt.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannen er større og tungere og har et bredere hoved, kraftigere kæber og større og klarere blå flankepletter. Voksne hanner har tydelige hemipenisbuler ved kloakken og større lårporer; hunnen har også lårporer, men de er mindre. Hos unge dyr er kønnet først nogenlunde sikkert efter 8 måneder eller mere.

Dyrene kan blive kønsmodne efter 1-2 år, i naturen typisk efter 19-34 måneder. Hunner lægger tit først æg efter den anden vinter. Unge hunner bør ikke sættes i avl for tidligt, fordi tidlig avl tærer på dem.

PARRING

Parringen hænger sammen med vinterhvilen. Nogle uger efter hvilen, når dagene bliver længere, terrariet sprøjtes om morgenen, og varmen er tændt igen, begynder hannen at jage hunnen, og der følger gentagne parringer, typisk fra slutningen af marts til begyndelsen af maj. Hannen bider sig fast i hunnens flanke eller nakke, og hunnen får ofte skrammer og ar. Det er som regel uskadeligt. Jager hannen hunnen uafbrudt, og forsøger hun tydeligt at slippe væk, skal hun skilles fra ham en tid.

Der går omkring 3-6 uger fra parring til æglægning. Hold terrariet roligt, og giv hunnen rigeligt føde og kalk.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen graver sig ned i fugtig jord, ofte en gang på omkring 30 cm, og lægger æggene om natten under sten eller bark eller i den lukkede jordbeholder. Et kuld er typisk på 5-24 æg, og store, gamle hunner kan lægge 26-30. Unge hunner lægger færre æg. I naturen lægger hunnen som regel ét kuld om året. I fangenskab lægger hun som regel to kuld med 4-6 ugers mellemrum, og enkelte hunner lægger tre eller flere. Mere end to kuld tærer på hunnen. Hannen bliver ofte i nærheden, mens hunnen lægger.

En hun, der skal lægge, graver prøvehuller og æder mindre. Hold jorden fugtig og gravbar hele sæsonen. Graver hun i over en uge uden at lægge, og taber hun sig ved hofterne og halens rod, er det et tegn på æglægningsbesvær, og hun skal til dyrlæge.

INKUBATION

Æggene klæber tit sammen og skal ikke skilles ad med magt. Læg dem halvt nedgravet i fugtig vermiculit eller perlit (blandet 1:1 i vægt med vand) i en lukket beholder med få små lufthuller. Lad dem ligge i ro under hele udrugningen. Æggene skal være fugtige, men ikke våde, og de vokser til mere end det dobbelte, fordi de optager vand.

Udrugningstemperaturen er 26-30 °C, gerne med et lille fald om natten. Ungerne klækker efter 75-100 dage, ved 26 °C efter 78-96 dage og ved 28-31 °C oftest efter 80-95 dage. En lidt lavere temperatur giver længere udrugning og regnes for at give stærkere unger. Når ungen har skåret skallen op og stukket hovedet ud, hviler den ofte et døgn i ægget, mens blommesækken optages. Lad ungerne komme ud i deres eget tempo.

OPDRÆT AF UNGER

Nyklækkede unger er 4-5 cm uden hale og 8-9 cm i alt. De er grå til olivenbrune med lyse pletter og æder først efter nogle dage. Hold dem som de voksne, men i mindre terrarier med skjul, et fugtigt hjørne, UVB og varme.

Unger fra samme kuld kan holdes sammen det første år, men skal skilles, når de bliver territoriale. Fodr dagligt med små fårekyllinger, kakerlaknymfer og andre små insekter støvet med kalk. De vokser hurtigt og bliver grønne og blå efter omkring et halvt år. Fuld voksenstørrelse nås efter mindst to år.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer skyldes fejl i pasningen: for lidt UVB, for lidt kalk, for lav varme og for lidt bevægelse.

- Metabolisk knoglesygdom ved for lidt UVB og kalk. Den ses især hos unger, også hos unger af forældre, der ikke har fået nok UVB eller D3. Typiske tegn er indaddrejede forben, svage ben og bløde kæber.
- Tåreøjne, som kan skyldes mangel på A-vitamin.
- Overophedning i udendørs terrarier uden skygge. Dyrene skal altid kunne søge et køligt sted.
- Stress og forstyrrelser. Bange dyr kan løbe ind i ruden og skade snuden.
- Parasitter og mider hos nye dyr. Sæt dem i karantæne, og få en afføringsprøve undersøgt.
- Æglægningsbesvær, hvis der ikke er et egnet sted at lægge, jorden er for tør, eller hunnen mangler kalk. Det er livstruende og kræver dyrlæge.
- Vægttab og frostskader under vinterhvilen, hvis temperaturen er forkert, eller dyret var svagt. Afbryd hvilen, hvis dyret taber sig.
- Bidsår efter parring og slagsmål og en tabt hale. Halen vokser ud igen, men er kortere og ofte mørkere.

Et sundt dyr har klare øjne, en fyldig halerod og glat hud og er aktivt og nysgerrigt. Vej dyrene jævnligt. Krybdyr skjuler sygdom, så søg en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, ikke æder, trækker vejret med åben mund eller virker sløvt.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.